

Література

1. *Роузфілд Стівен*. Порівнюємо економічні системи. Культура, багатство і влада в XXI столітті / С.Роузфілд. — К.: КІС., 2005. — X, 370 с.
2. *Сорокин П.А.* Социальная и культурная динамика / П.И.Сорокин. — М.: Астрель, 2006. — 1176 с.
3. *Белый А.* Символизм как миропонимание / А. Белый. — М.: Республика, 1994. — 528 с.
4. *Бодрияр Ж.* Символічний обмін і смерть / Ж. Бодрияр. — Львів: Кальварія, 2004. — 376 с.
5. *К'юбільє Ж.-М.* Порногламур / Ж.-М.К'юбільє. — К.: Видавництво Соломії Павличко «ОСНОВИ», 2009. — 175с.
6. *Фернандес-Арместо Ф.* Цивілізації / Фелипе Фернандес-Арместо; пер. с англ. Д.Арсеньєва, О.Колесникова. — М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2009. — 764, [4] с.
7. *Гумилев Л.Н.* Этногенез и биосфера Земли / Л.Н.Гумилев. — М.: ООО «Издательство АСТ», 2001. — 560 с.
8. *Свідзинський А.В.* Синергетична концепція культури / А.В.Свідзинський. — Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. — 696 с.
9. *Гальчинський А.С.* Економічна методологія. Логіка оновлення: Курс лекцій / А.С. Гальчинський. — К.: «АДЕФ-Україна», 2010. — 572 с.
10. *Чухно А.А.* Твори: У 3 т. Т 3: Становлення еволюційної парадигми економічної теорії. / А.А.Чухно. / НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Наук.-дослід. фін. Ін.-т при м-ві України. — К., 2007. — 712 с.
11. *Генон Р.* Восток и Запад = Orient et Occident / Рене Генон; [пер. с фр. Т.Б.Любимова]. — [М.]: Беловодье, 2005. — 240 с.
12. *Руденко М.* Енергія прогресу. Нариси фізичної економії / М.Д. Руденко. — Тернопіль: Джура, 2005. — 412с.

Статтю подано до редакції 16.07.11 р.

УДК 658.589

М.А. Михайлюк, канд. екон. наук,
доцент кафедри політичної економії
обліково-економічних факультетів,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ПРЕДМЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ

АНОТАЦІЯ. У статті розглядаються проблеми інноваційних підходів до розширення предмету дослідження сучасної політичної економії з огляду на диверсифікацію наукового сприйняття нових поглядів, уявлень, цілей, завдань та перспектив її майбутнього розвитку. Як методологічна основа розуміння економічних дисциплін, сучасна політична економія розширює обрії свого теоретичного впливу, вдало адаптуючись до викликів глобалізованого світу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інноваційність, предмет дослідження сучасної політичної економії, інтегрованість, соціалізації та гуманізації економічних процесів, економічний розвиток, глобалізація.

АННОТАЦИЯ. В статье рассматриваются проблемы инновационных подходов к расширению предмета исследования современной политической экономики учитывая диверсификацию научного восприятия новых взглядов, представлений, целей, задач и перспектив ее будущего развития. Как методологическая основа понимания экономических дисциплин, современная политическая экономика расширяет горизонты своего теоретического влияния, удачно адаптируясь к вызовам глобализирующегося мира.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: инновационность, предмет изучения современной политической экономики, интегрированность, социализация и гуманизация экономических процессов, экономическое развитие, глобализация.

ANNOTATION. The article discusses the problem of innovative approaches to expand the research subject of modern political economy due to diversification of scientific acceptance of new views, ideas, goals, objectives and prospects for its future development. As a methodological basis for understanding the economic disciplines, modern political economy expands your horizons, successfully adapting to the challenges of a globalized world.

KEYWORDS: innovation, the research subject of modern political economy, integrity, socialization and humanization of economic processes, economic development, globalization.

Постановка проблеми. Аналіз еволюції політичної економії як науки, виявлення об'єктивних закономірностей її розвитку є перманентно актуальним питанням для дослідників теоретичних проблем суспільно-економічних відносин. Науковцям цікаві ті тенденції розвитку економічного світу, що політична економія, використовуючи свій невичерпний арсенал методологічного інструментарію, здатна описати не тільки у формі теоретичного знання, що є зручним путівником до розгалужених лабіринтів сучасної економічної теорії, а і як послідовну концепцію практичного перетворення глобалізованого світу з його позитивними та негативними викликами людству. Розширення предмету дослідження сучасної політичної економії, глибока інтегрованість її суб'єктів та об'єктів у світовий простір, що постійно розширює межі прямого та опосередкованого впливу на національну економіку забезпечують новий, вищий рівень інноваційності політико-економічної орієнтації в оточуючому нас світі, а від так і адекватної реакції, формату поведінки, прагматизму та прогнозування науково обґрунтованого економічного розвитку.

Аналіз останніх публікацій. Більшість проблем, які розглядаються у статті, оцінка явищ і закономірностей у площині інноваційності сучасної політичної економії збігаються з поглядами відомих дослідників економічної теорії, таких як А. Гальчинський, А. Гриценко, Б. Данилишин, В. Семиноженко, Л. Федулова, А. Чухно та ін. Окрему увагу ми звертаємо на праці В. Гейця «Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку» [1], де розкривається інноваційна основа для політекономічних досліджень, а саме феноменологічний підхід, який дає змогу розкрити сутність та глибинні суперечності функціонування ринку, діяльності держави і трансформації суспільства; монографії І. Петрової, Т. Шпильової та Н. Сисоліної [2], в якій інноваційність розглядається через пріоритет нематеріальних цінностей у мотиваційній структурі інноваційного суб'єкта, його унікальні компетенції; працю В. Онікієнка, Л. Ємельяненко та І. Терен [3], що розглядає дилему між інерційністю та структурною інноваційністю економічного зростання та ін. В той же час у статті обґрунтовуються власні погляди на тенденції змін предмету дослідження сучасної політичної економії, які є результатом впливу комплексу чинників інституційних перетворень, структурних змін продуктивних сил суспільства, нової якості процесів соціалізації та гуманізації виробництва.

Постановка завдання. У статті ставиться завдання розкрити соціально-економічний зміст нових обривів дослідження сучасної політичної економії, що з'являються на горизонті під впливом диверсифікації сприйняття нових поглядів, уявлень, цілей, завдань, перспектив її майбутнього розвитку в умовах глобалізації економічних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Політична економія повинна розглядати не тільки актуальні проблеми сьогодення суспільного відтворення, економічного розвитку систем, але й мати широкий контекст теоретичного узагальнення новітніх явищ, процесів, тенденцій, які, з одного боку, розширюють її власні горизонти досліджень і вдосконалюють відповідний інструментарій цього процесу, а з іншого — дозволяють методологічно вірно позиціонувати себе як енциклопедичний дороговказ різним економічним дисциплінам чи то індикатор відповідності практичної реалізації теоретичних узагальнень в умовах біфуркації, мінливості економічного середовища. Методологічна інноваційність політичної економії робить її прийнятною до творчих підходів, оригінальних висновків, що відкривають нове бачення сучасної соціально-економічної, політичної і духовної реальності.

ті. Що ж провокує політичну економію до інноваційності предмету дослідження? Відповідь на це питання криється у розумінні самої методології як інструменту, «що не дає готові догми, а є відправним пунктом подальшого дослідження і метод для цього дослідження» [4, с. 352].

Інноваційність дослідження сучасної політичної економії пов'язана, на наш погляд, з двома обставинами: по-перше, інноваційна діяльність у сучасному її теоретичному розумінні являє собою процес взаємодії живої праці та її продукту, що принципово відрізняється від інших видів трудової діяльності суб'єктів. Мається на увазі творчість, що включає в себе духовну енергію людини, здатну продукувати матеріальні та нематеріальні цінності. По-друге, інноваційність розкривається як нова модель комерціалізації економічних відносин, управління ними для створення та реалізації конкурентних переваг інтелектуального капіталу, до складу якого органічно входять людський, структурний, ринковий та соціальний капітали. Політична економія стверджує, що в процесі еволюції людина послідовно передає здійснення функцій з використання своєї енергії природі і апогеєм цього процесу є створення штучного інтелекту. Тому завданням політичної економії є формування умов для творчої праці людини, реалізації її духовної енергії у рисах продукту її діяльності, якими є не тільки новостворені матеріальні та духовні цінності, а й сама ноосфера, що оточує людину. «Основним виявом творчості, — зазначає В.Іноземцев, — стає інтерперсональна взаємодія, спілкування людини із собі подібним, а головним продуктом — суб'єкт, що сам себе творить, його вдосконалені здібності, нові можливості, що відкриваються перед ним» [5].

Парадигма інноваційного становлення політичної економії передбачає широку співпрацю різних прикордонних сфер дослідження: економічних, філософських, політичних, соціальних, правових та ін. з метою побудови оптимальної моделі їхньої кооперації заради досягнення ефекту теоретичних узагальнень, що охоплюють «не тільки нові характеристики трудових відносин і нагромадження капіталу, а й принципово нові світоглядні уявлення, насамперед про характер і цілі виробничих процесів, їхнє олюднення і гуманізацію» [6, с. 7].

Міждисциплінарний характер сучасної політичної економії дає можливість звертатися до трансцендентальної свідомості, яка постає як сукупність правил функціонування соціально-економічних відносин, приділяючи особливу увагу вірі й довірі в соціо-економічному просторі. Політична економія в останні роки ґрунтовно досліджує довіру, як ключовий суспільний інститут і дово-

дить його значення не тільки як соціального, політичного і гуманітарного, але і як істотного економічного феномену. Доречним тут є розуміння значення ірраціональності в економічній поведінці людини, коли довіра стає безпосередньо продуктивною силою суспільного виробництва.

Інноваційність політекономічної стратегії полягає також у розумінні ролі і значенні ендогенних факторів економічного зростання: а) еволюції свідомості суб'єктів соціально-економічної діяльності; б) використання потенціалу економіки знань; в) якісних перетворень у сфері впровадження інноваційних моделей; г) використання національної ідентичності. Необхідність використання політичною економією ендогенно орієнтованої моделі у стратегії розвитку забезпечує модернізацію економіки і суспільства на інноваційній основі та створення фундаментальних основ економіки знань.

Економічний світ, який досліджується політичною економією, влаштований таким чином, що будь-який прогрес у галузі технологій, способів організації виробництва чи управління розподілом суспільного продукту здійснюється через «відторгнення чи корегування існуючих знань і створення нових знань, чимось більш ефективних і досконаліх в порівнянні з існуючими ... еволюція знань призводить до якісних змін в економіці і з часом отримує додаткове прискорення. Вслід за цим прискорюється і інноваційний процес в самій економіці» [7, с. 26]. Тобто інноваційним розвитком пояснюється метаболізм сучасної політичної економії (матеріальний, енергетичний та інформаційний обмін з навколишнім середовищем), без якого вона власне і немає перспективи подальшого існування. Але парадокс сучасного постіндустріального суспільства, яке досліджує політична економія, у тому, що фундаментальна економічна наука, в країнах, що досягли успіху в галузі інноваційного прогресу, до сих пір знаходиться в полоні ортодоксальних теорій, які неадекватно описують особливості технологічно прогресуючої ринкової економіки. Тому нагальне завдання політичної економії полягає у зміні принципів підходів до розуміння і відображення сучасних моделей соціалізації ринкових відносин, концепцій взаємодії людини і природи, розкриття парадигми сталого гармонійного розвитку як умови гомеостазу (стійкої динамічної рівноваги), коли держава у процесі трансформаційних змін зберігає свою цілісність як система, не погіршуючи якісних чи кількісних характеристик. Прогрес соціально-економічної системи можливий за умов підтримання нею інноваційного режиму розширеного відтворення, формування механізму отримання і справедливого розподілу ренти на знання

та високі технології, активної державної підтримки умов і засобів зростання якості людського капіталу. Головне ж завдання сучасної політичної економії при цьому, мабуть, можна звести до «проблеми забезпечення стійкого розвитку в масштабах всього людства» [8, с. 36]. Цей глобальний процес здійснюється в умовах конвергенції політичної економії, тобто синтезу найбільш ефективних і життєздатних її характеристик за соціально орієнтованого ринку і дотримання транспарентного механізму соціально справедливого розподілу власності і влади. Ідеї політекономічної конвергенції пов'язані з реформізмом, теоретичною основою якого є практичний раціоналізм К. Поппера. В праці «Відкрите суспільство та його вороги» [9, с. 127] він пропонує конструктивний засіб перетворення дійсності — поступову «соціальну інженерію», що здатна опередити соціально революцію.

Основні засади демократії та «відкритого суспільства» досліджуються політичною економією і в Україні в загальному контексті ринкових перетворень. Більше того, саме глобалізація економічних процесів стала вирішальним чинником тих політико-економічних зрушень, які в кінцевому результаті обумовили можливість демократичного вибору та забезпечення ліберальних свобод нашого суспільства.

У західних дослідників економічної теорії популярні два підходи до розуміння інноваційного прогресу політичної економії: структурно-функціональний та культурологічний. Згідно першого, якість життя та кількість населення є взаємопов'язаним ключовим показником кінцевого результату відтворення економічної системи. На підставі цих показників автори багатьох проектів Римського клубу пропонують стабілізаційну політику, метою якої є досягнення глобальної рівноваги. Значного поширення набула також культурологічна концепція «нової якості навколишнього середовища», в якій під навколишнім середовищем розуміється увесь світ, що оточує людину, в тому числі світ соціальний. Якість навколишнього середовища при цьому визначається за певними естетичними, етичними, культурними, психологічними і політичними факторами, переважно «духовного» характеру. Популярною є точка зору А. Тойнбі, який стверджував, що мета людського життя «в духовності» [10, с. 439].

Сучасна політична економія, суттєво розширюючи предмет свого розгляду, проводячи атакуючу експансію міждисциплінарного характеру, переходить на новий етап дослідження — постнеолібералізм, який з'являється на зміну неолібералізму, що в певній мірі себе вже вичерпав принципами економічної свободи,

саморегульованої економічної системи та вільної конкуренції. Постнеоліберальна концепція покликана перейти до нового мислення, подолання парадоксів глобального розвитку, створити новий тип раціональності гармонійного ставлення людини до природи і до іншої людини, яка в планетарному масштабі стане запорукою спасіння людства, формувати логіку самооцінки, що є головною запорукою майбутнього конструктивізму соціально-економічних відносин, побудови прогресивних атрибутів державності та соціальної справедливості.

Дослідження політичною економією парадигми інноваційного розвитку передбачає становлення оптимальної моделі соціально-економічних відносин, де алгоритм інтеграції та партнерства науки, виробництва і держави набуває вагомого синергетичного ефекту, а теоретичні висновки економічної науки забезпечують перманентну інноватизацію економіки. На плечі предмета дослідження сучасної політичної економії лягає тягар пошуку, визначення та напрямів об'єднання позитивного впливу соціальних феноменів на подальше економічне зростання та поліпшення умов існування як окремої людини, так і людської спільності в контексті оптимізації глобальних і національних аспектів розвитку.

Висновки з проведеного дослідження. Предмет дослідження сучасної політичної економії виходить за межі її традиційних рамок, враховуючи поліформізм та динаміку соціально-економічних змін, викликаних емерджентним ефектом світогосподарських відносин. Характер змін, що досліджує політична економія в соціально-економічному середовищі, свідчить про темпоральність та нелінійність економічних, політичних, соціальних процесів, які в той же час збурюють нову якість розвитку продуктивних сил та виробничих відносин. Завдання політичної економії в цих умовах тримати руку на пульсі складних етапів трансформації наукових парадигм розвитку суспільства та через понятійний та методологічний апарат озброювати дослідників адекватним розумінням сучасних тенденцій розвитку економічної теорії для прийняття вірних рішень і висновків.

Література

1. *Гесць В.М.* Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку. — К., Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2009. — 864 с.

2. *Інноваційна діяльність: стимули та перешкоди: Монографія / Петрова І.Л., Шпильва Т.І., Сисоліна Н.П.; За наук. ред. проф. Петрової І.Л.* — К.: Дорадо, 2010. — 320 с.

3. *Ємельяненко Л.М., Терен І.В.* Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України / За ред. В.В. Онікієнка. — К.: РВПС НАН України, 2006. — 480 с.

4. *Маркс К., Енгельс Ф.* Соч. 2-е изд. — Т. 39. — с. 352.

5. *Иноземцев В.Л.* За пределами экономического общества: Научное издание. — М.: Academia — Наука, 1998. — 640 с.

6. Влада і дефіцити ліберального мислення // Дзеркало тижня. — № 20. — 2011. — С. 1, 7.

7. Инновационное развитие: экономика, интеллектуальные ресурсы, управление знаниями / Под ред. Б.З. Мильнера. — М.: ИНФРА-М, 2010. — 624 с. — (Научна мысль).

8. Прогнозирование будущего: новая парадигма / Под ред. Г.Г. Фетисова, В.М. Бондаренко. — М.: ЗАО«Издательство»Экономика», 2008. — 283 с.

9. *Поппер К.* Відкрите суспільство та його вороги. — К.: Основи, 1984. — Т. 2. — 494 с.

10. *Тойнби А.Дж.* Постижение истории: Пер. с англ. / Сост. Огурцова А.П.; Вступ. ст.Уколовой В.И.; Загл. ст. Рашковского Е.Б. — М.: Прогресс, 1991. — 736 с.

Статтю подано до редакції 25.07.11 р.

УДК 330.341.1

Л.В. Лебедева, аспірантка
кафедри політичної економії обліково-економічних
факультетів ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ ПАРАДИГМИ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

АНОТАЦІЯ. У статті досліджується проблема зміни наукової парадигми дослідження економіки, застосування нових методів наукового аналізу за умов становлення постіндустріального суспільства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: методологія дослідження економіки, парадигма, постіндустріальне суспільство, цивілізаційний та формаційний підходи, творчість, соціально-культурний розвиток.

АННОТАЦИЯ. В статье исследуется проблема изменения научной парадигмы исследования экономики, применение новых методов научного анализа в условиях становления постиндустриального общества.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: методология исследования экономики, парадигма, постиндустриальное общество, цивилизационный и формационный подходы, творчество, социально-культурное развитие.